

۹۴/۱۰/۲۰

ارزیابی اقدامات تعادل بخشی

(مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های غیرمجاز و نصب کنتور هوشمند بر روی چاه‌های مجاز)

بر مبنای بارندگی متوسط (حدود ۲۴۲) میلی‌متر تولید داخلی و با احتساب آب‌های مرزی، حدود ۱۳۰ میلیارد متر مکعب برآورد میزان منابع آب تجدیدپذیر کشور بوده است، لیکن از اوایل سال‌های ۱۳۷۰ به دلیل نادیده‌گرفتن شاخص اکولوژی و پایداری در برنامه‌های توسعه منابع آب و سیر تحولات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی توأم با بروز پدیده تغییر اقلیم و کاهش بارندگی و افزایش درجه حرارت، منابع آب کشور کاهش قابل ملاحظه‌ای یافته به نحوی که می‌توان گفت ظرفیت آب‌های سطحی حداقل ۴۵ درصد کاهش یافته و با برداشت سالیانه حدود ۱۱ میلیارد مترمکعب بیشتر از میزان ظرفیت تجدیدپذیر آبخوان‌ها، بحران آب زیرزمینی نیز تشدید گردیده به نحوی که منابع آب کشور دچار بحران ملی و منطقه‌ای شده است و حداکثر ظرفیت آبی قابل برداشت به جای ۱۳۰ میلیارد مترمکعب گذشته، در حال حاضر حدود ۱۰۰ میلیارد مترمکعب برآورد می‌گردد و این در حالی است که علاوه بر پاسخ افزایش تقاضای آب به دلایلی چون رشد جمعیت و توسعه بخش‌های اقتصادی (صنعت، کشاورزی و خدمات) بایستی نیاز آبی محیط‌زیست را نیز به عنوان یک بخش مهم تقاضا که در گذشته به علت نادیده گرفته شدن آن موجب بروز بحران‌هایی چون خشک شدن دریاچه‌ها و محیط‌های آبی (ارومیه، گاوخونی، بختگان، مهارلو) و بروز پدیده ریزگرد و تهدید جدی امنیت اقتصادی و اجتماعی بسیاری از نقاط کشور رو به رو نموده است، در نظر گرفت. توجه جدی به تامین تقاضاها، تخصیص حداقل سهم زیست محیطی آب دریاچه‌ها و محیط‌های آبی توأم با اقدام موثر در برنامه تعادل بخشی آب‌های زیرزمینی همراه با اعمال مدیریت تقاضا در مصرف آب را بایستی از اقدامات اساسی آینده آب دانست.

شورای عالی آب به منظور جلوگیری از برداشت‌های بی‌رویه از آب‌های زیرزمینی در پانزدهمین جلسه خود (مورخ ۱۳۹۳/۶/۲۵)، ۱۵ پروژه برای احیاء و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی تصویب نموده که امید است با عملیاتی شدن آنها در کشور از افت بیشتر سطح آب در دشت‌ها جلوگیری به عمل آید و محدوده‌های بحرانی احیاء گردند.

نصب ۳۶۰۰۰۰ کنتور حجمی و هوشمند آب و برق، اطلاع‌رسانی و ایجاد سامانه پایش و کنترل برداشت از چاه‌ها و کنترل، نظارت و مسلوب‌المنفعه نمودن چاه‌های فاقد پروانه مضر به مصالح عمومی، از پروژه‌های ۱۵ گانه احیا و تعادل- بخشی منابع آب زیرزمینی می‌باشند. عملکرد ۹ ماهه سال جاری و اطلاعات دریافتی از وزارت نیرو بر مبنای پیش‌بینی زمان باقیمانده این دو پروژه در تمام استانهای کشور به شرح جداول پیوست می‌باشد.

طبق برنامه پیش‌بینی شده است که تا پایان سال جاری، ۴۵۵ میلیون مترمکعب از طریق طرح کنترل، نظارت و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های غیرمجاز از اضافه برداشت‌ها کاسته شود. انتظار می‌رود که تا پایان آذر ماه سال جاری، ۸۵ درصد از کل برنامه عملیاتی پیش‌بینی شده طرح کنترل، نظارت و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌ها برای سال ۹۴ اجرایی می‌شود. درحالی‌که در استان‌های سیستان و بلوچستان و کردستان هیچ اقدامی صورت نگرفته است. استان‌های قم، لرستان، چهارمحال و بختیاری و خراسان جنوبی نیز وضعیت نامطلوبی دارند بطوریکه درصد پیشرفت برنامه در این استان‌ها کمتر از ۱۰ درصد برنامه بوده است. خراسان رضوی، سمنان، بوشهر، یزد، آذربایجان غربی، کرمان و خوزستان از جمله استان‌هایی هستند که بین ۱۲ تا ۴۴ درصد در این بازه زمانی پیشرفت طرح داشته‌اند. استان‌هایی که بالای ۵۰ درصد تا مرز درصد پیش‌بینی شده در طرح مسلوب‌کردن چاه‌های غیرمجاز پیشرفت داشته‌اند عبارتند از مرکزی، تهران، گلستان، هرمزگان، کرمانشاه، اصفهان، آذربایجان شرقی و ایلام بوده‌اند. باقی استان‌ها که شامل ایلام، مازندران، کهگیلویه و بویراحمد، فارس، اردبیل، زنجان، همدان، خراسان شمالی، قزوین و گیلان از وضعیت مطلوبی در پیشرفت طرح برخوردار هستند تا جایی که پیشرفتی بالغ بر ۱۰۰ درصد را در آنها شاهد بوده‌ایم. بیشترین درصد پیشرفت مربوط به استان گیلان با ۲۱۷ درصد می‌باشد. پیشرفت این طرح برای کل کشور در این بازه ۹ ماهه ۶۶ درصد یا بعبارتی ۲۹۸ میلیون مترمکعب بوده که با توجه به میزان پیش‌بینی شده که ۸۵ درصد بوده، ۱۹ درصد از برنامه زمانبندی عقب می‌باشد.

اما تجهیز چاه‌ها به ابزار اندازه‌گیری هوشمند شرایط متفاوتی نسبت به طرح مسلوب‌المنفعه کردن در استان‌ها مختلف دارد. در استان‌های قم، کهگیلویه و بویراحمد و هرمزگان از ابتدای سال جاری تاکنون هیچ چاهی به ابزار اندازه‌گیری هوشمند مجهز نشده و خراسان رضوی تنها استانی است که در این برنامه پیشرفتی ۹۴ درصدی و بیش از میزان پیش‌بینی شده داشته است. حدود ۹۰ درصد از استان‌های کشور کمتر از ۵۰ درصد در برنامه عملیاتی پیش‌بینی شده مربوط پیشرفت داشته‌اند.

همانطور که در بالا مطرح شد، پروژه‌های کنترل، نظارت و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های فاقد پروانه مضر به مصالح عمومی و تهیه و نصب ۳۶۰۰۰۰ کنتور حجمی و هوشمند آب و برق، اطلاع‌رسانی و ایجاد سامانه پایش و کنترل برداشت از چاه‌ها تاکنون به ترتیب ۱۹ و ۶۰ درصد از برنامه پیش‌بینی شده در بازه ۹ ماهه سال جاری عقب می‌باشند. هرچند تا رسیدن به هدف این طرح راه بسیاری در پیش است اما این اقدامات نشان از آن دارد که دولت در برخورد با چاه‌های غیرمجاز و اجرای طرح تعادل‌بخشی اهتمام ورزیده است. امید است تلاش مسئولان در این امر سبب گردد تا در جهت نجات آب زیرزمینی گامی برداشته شود.

جدول ۱- میزان و درصد کنترل، نظارت و مسلوب المنفعه نمودن چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری مضر به مصالح عمومی و جلوگیری از اضافه برداشت چاه‌های مجاز به تفکیک استان (میلیون مترمکعب)

استان	هدف (کل سال ۱۳۹۴)	نه ماهه اول سال ۱۳۹۴			
		پیش‌بینی		عملکرد	
		کمی	درصد	کمی	درصد
سیستان و بلوچستان	۱۳	۱۱	۸۵	۰.۰	۰
کرمانستان	۱.۵	۱.۳	۸۵	۰.۰	۰
قم	۸	۶.۸	۸۵	۰.۰	۰.۲۵
لرستان	۳	۲.۶	۸۵	۰.۰	۱
چهارمحال و بختیاری	۱	۰.۹	۸۵	۰.۱	۵
خراسان جنوبی	۹.۵	۸.۱	۸۵	۰.۶	۶
خراسان رضوی	۹۲	۷۸	۸۵	۱۰.۵	۱۲
سمنان	۱۲	۱۰	۸۵	۲.۳	۱۹
بوشهر	۲.۱	۲.۶	۸۵	۰.۹	۳۰
یزد	۱۸	۱۵	۸۵	۵.۴	۳۱
آذربایجان غربی	۴	۳.۴	۸۵	۱.۷	۴۳
کرمان	۸۸	۷۵	۸۵	۳.۸	۴۴
خوزستان	۸	۶.۸	۸۵	۲.۵	۴۴
مرکزی	۱۶	۱۴	۸۵	۸.۳	۵۲
تهران	۲۳	۲۰	۸۵	۱۲.۷	۵۵
گلستان	۱	۰.۹	۸۵	۰.۶	۵۵
هرمزگان	۵.۳	۴.۵	۸۵	۳.۱	۵۸
کرمانشاه	۷	۶	۸۵	۴.۳	۶۱
اصفهان	۳۱	۲۷	۸۵	۲۰.۱	۶۴
آذربایجان شرقی	۴	۳.۴	۸۵	۳.۱	۷۹
ایلام	۲	۱.۷	۸۵	۱.۸	۸۸
البرز	۴.۴	۳.۷	۸۵	۴.۴	۱۰۱
مازندران	۰.۵	۰.۴	۸۵	۰.۶	۱۲۰
کهگیلویه و بویراحمد	۰.۲	۰.۲	۸۵	۰.۳	۱۴۵
فارس	۴۵	۳۸	۸۵	۶.۸	۱۵۰
اردبیل	۳.۲	۲.۷	۸۵	۵.۰	۱۵۶
زنجان	۷.۴	۶.۳	۸۵	۱۱.۷	۱۵۸
همدان	۱۹	۱۶	۸۵	۳.۷	۱۹۷
خراسان شمالی	۵.۱	۴.۳	۸۵	۱۰.۳	۲۰۳
قزوین	۲۰	۱۷	۸۵	۴.۲	۲۱۲
گیلان	۰.۳	۰.۳	۸۵	۰.۷	۲۱۷
کشور	۴۵۵	۳۸۶	۸۵	۲۹۸	۶۶

جدول ۲- تعداد و درصد چاه‌های تجهیز شده به ابزار اندازه گیری هوشمند به تفکیک استان (دستگاه)

استان	هدف (کل سال ۱۳۹۴)	نهم ماهه اول سال ۱۳۹۴			
		پیش‌بینی		عملکرد	
		کمی	درصد	کمی	درصد
فهم	۴۴۷	۴۴۷	۱۰۰	۰	۰
کهریزکویه و بویراحمد	۷۰	۶۰	۸۵	۰	۰
هرمزگان	۳۳۳۵	۲۸۱۱	۸۷	۰	۰
ایلام	۳۵۶	۳۴۹	۹۸	۸	۲
کرمانشاه	۴۵۰	۳۸۳	۸۵	۱۲	۳
خوزستان	۲۷۲	۲۴۴	۹۰	۱۱	۴
خراسان شمالی	۲۰۰	۱۷۰	۸۵	۱۰	۵
البرز	۲۶۰	۲۲۱	۸۵	۱۸	۷
گیلان	۴۰۰	۳۴۰	۸۵	۲۹	۷
قزوین	۱۱۵۰	۹۷۸	۸۵	۱۱۲	۱۰
سیستان و بلوچستان	۵۹۵	۵۴۷	۹۲	۶۴	۱۱
بوشهر	۴۴۳	۳۷۷	۸۵	۵۱	۱۲
تهران	۱۱۵۰	۹۷۸	۸۵	۱۴۳	۱۲
فارس	۲۸۰۰	۲۳۸۰	۸۵	۴۰۰	۱۴
مرکزی	۷۵۰	۶۵۱	۸۷	۱۲۱	۱۶
لرستان	۵۳۴	۴۵۴	۸۵	۹۰	۱۷
خراسان جنوبی	۵۴۰	۴۷۵	۸۸	۱۰۰	۱۹
زنجان	۸۵۱	۷۲۳	۸۵	۱۹۰	۲۲
آذربایجان شرقی	۳۳۵۵	۳۰۲۴	۹۰	۷۶۴	۲۳
اردبیل	۲۰۲	۱۷۳	۸۵	۵۰	۲۵
اصفهان	۲۶۸۳	۳۳۱۰	۹۰	۹۲۸	۲۵
سمنان	۴۵۰	۳۸۳	۸۵	۱۲۰	۲۷
آذربایجان غربی	۱۰۰۰	۸۵۰	۸۵	۳۷۱	۳۷
کردستان	۶۵۰	۵۶۸	۸۷	۲۰۰	۳۱
مازندران	۲۵۰	۲۱۳	۸۵	۱۰۶	۴۲
چهارمحال و بختیاری	۳۱۴	۲۵۵	۸۱	۱۳۸	۴۴
گلستان	۵۷۳	۵۳۶	۹۳	۲۵۸	۴۵
همدان	۱۳۷۰	۱۲۰۵	۸۸	۶۴۹	۴۷
یزد	۶۰۰	۵۱۰	۸۵	۴۱۰	۶۸
کرمان	۳۰۷۷	۲۷۰۱	۸۸	۲۱۹۰	۷۱
خراسان رضوی	۱۲۵۰	۱۰۶۳	۸۵	۱۱۸۱	۹۴
کشور	۳۱۲۷۷	۲۷۳۷۳	۸۸	۸۶۳۴	۲۸